

O PŘEDSUDECÍCH FILOSOFŮ

11

Zdá se mi, že všichni teď usilovně odvádějí pozornost od nejvlastnějšího vlivu, jež měl na německou filosofii Kant, a zchytrale se vyhýbají zejména tomu, čeho si on sám u sebe nejvíce cenil. Kant byl předně a nejvíce hrdý na svou tabulku kategorií ; s touto tabulkou v ruce řekl : "Toto jest to nejtěžší, co kdy mohlo být pro metafyziku podniknuto." Rozumějme dobře tomuto "mohlo být" ! Byl hrdý na to, že odkryl v člověku novou schopnost, schopnost syntetických soudů a priori. Je možné, že to byl sebeklam : avšak vzmach a prudký rozkvět německé filosofie vyrůstá z této hrlosti a ze ctižádosti všech mladších objevit pokud možno něco ještě hrdějšího - a rozhodně "nové schopnosti" ! - Ale zamysleme se : je už na čase. Jak jsou syntetické soudy a priori možné ? ptal se Kant - a co vlastně odpověděl ? Díky schopnosti : bohužel však nikoli dvěma slovy, nýbrž tak obširně, důstojně a s takovým vynaložením německého smyslu pro hloubku a zamotanost, že byla přeslechnuta legrační niaiserie allemande, jež v takové odpovědi vězí. Všichni byli z této nové schopnosti celí pryč a jásoť dosáhl vrcholu, když Kant ještě navíc odkryl v člověku schopnost morální - neboť tehdy Němci ještě byli morální, a naprosto ne "politicky realističtí". - Německé filosofii nastaly sladké časy ; všichni mladí theologové tübingenského kláštera vzali vzápětí do zaječích - všichni pátrali po "schopnostech". A co všechno nenalezli - v oněch nevinných, bohatých, ještě mladistvých dobách německého ducha, do nichž dula a pěla romantika, ta zlomyslná víla, tehdy, kdy se ještě neumělo rozlišovat mezi "nalézt" a "vynalézt" ! Především schopnost pro "nadsmyslno" : Schelling ji pokřtil na intelektuální názor a vyšel tak vstříc nejnuitnějším touhám svých v podstatě po zbožnosti toužících Němců. Celému tomuto nevázanému a nadšenému hnutí, jež bylo mládím, třebaže se směle převlékalo do bezbarvých a stařeckých pojmů, nelze ničím křivdit víc než tím, že je budeme brát vážně, nebo dokonce morálně odsuzovat ; avšak dosti, nastala dospělost - sen se rozplynul. Přišel čas, kdy si všichni mnuli čela : a mnou si je dodnes. Snili sen : předně a nejvíce - starý Kant. "Díky schopnosti" - řekl, alespoň to tak mínil. Je to však - odpověď ? Vysvětlení ? Nebo snad spíše zopakování otázky ? Jakže uspává opium ? "Díky schopnosti", totiž díky virtus dormitiva - odpovídá onen lékař u Molie`ra : Quia est in eo virtus dormitiva, cujus est natura sensus assoupire. Ale podobné odpovědi patří do komedie a je konečně na čase nahradit kantovskou otázku "jak jsou syntetické soudy a priori možné ?" otázkou "proč je víra v takové soudy nutná ?" -, tedy pochopit, že bytosti našeho druhu, aby mohly přežít, musí věřit v pravdivost takových soudů ; ale mohly by to samozřejmě být soudy nepravdivé ! Nebo, řečeno jasněji a hrubě a důkladně : syntetické soudy a priori by vůbec neměly "být možné" : nemáme na ně žádné právo, v našich ústech jsou to samé nepravdivé soudy. Jenomže víra v jejich pravdivost je nutná, jako víra v popředí a zdání, která patří do perspektivní optiky života. - Abychom ještě nakonec připomněli nesmírný účinek, který "německá filosofie" - chápete, jak doufám, její právo na uvozovky ? - měla na celou Evropu, nikdo by neměl být na pochybách, že přitom působila určitá virtus dormitiva : mezi ušlechtilými zahaleči, reprezentanty ctností, mystiky, umělci, tříčtvrtinovými křesťany a politickými obskuranty všech národností vládlo nadšení, že díky německé filosofii mají protilátku proti dosud tak mocnému sensualismu, který ještě proudil z minulého století do našeho, zkrátka - „sensus assoupire“ ...